

Maria Àngels Anglada, la poeta que escrivia novel·les

LLIBRES / POESIA / 14 GENER, 2020

Al llarg d'aquest 2019 que acabem de deixar, diverses iniciatives s'han encarregat de recordar els vint anys de la mort de Maria Àngels Anglada (Vic, 1930 – Figueres, 1999). La commemoració, però, s'entrellaça amb una altra: els noranta anys del seu naixement, que es compliran aquest 2020 que acabem d'estrenar. Tanmateix, aquestes no són les úniques efemèrides que convé destacar. L'any 2009, quan es complien tot just deu anys de la defunció de l'escriptora, es va reunir per primera vegada la seva *Poesia completa*, en una edició a cura de D. Sam Abrams, publicada per Vitel·la. El volum recull el conjunt de l'obra poètica d'Anglada: els llibres que ja havien estat publicats anteriorment i també diversos poemes que restaven inèdits en el moment de la mort d'Anglada, i que van veure la llum gràcies a l'aparició de la *Poesia completa*. En total, cinc poemaris més aviat breus, que inclouen un total de vuitanta-tres poemes.

És evident que Anglada no va ser una autora prolífica en l'àmbit de la poesia. En gran part, el seu reconeixement va recaure en l'obra novel·lística, especialment en *El violí d'Auschwitz*, que compta amb una quinzena de traduccions a altres llengües, i *Quadern d'Aram*, dues novel·les que han tingut la fortuna d'entrar en els plans de lectura del Departament d'Educació i que, per tant, han estat llegides per diverses generacions d'estudiants preadolescents. En tot cas, convé no desatendre l'obra poètica de Maria Àngels Anglada. Ella mateixa va definir-se com «una poeta que escriu novel·les». L'epítet és del tot escaient si tenim en compte que la mateixa Anglada va reconèixer que la poesia era el gènere que sentia més a prop i, de fet, bona part de la seva narrativa — començant per *Les closes*, la seva primera novel·la— està tocada d'un lirisme que no fa sinó créixer la força expressiva de la prosa.

L'edició de la *Poesia completa* de Maria Àngels Anglada permet resseguir l'evolució de la seva trajectòria literària. Anglada es va estrenar en el panorama literari català amb el poemari *Díptic* (1972), publicat conjuntament amb Núria Albó. El títol fa referència a les dues parts del llibre: malgrat que Albó i Anglada van signar-lo conjuntament, cadascuna tenia el seu propi espai. En els primers poemes, Maria Àngels Anglada demostra, bo i barrejant una elegància finíssima amb la contundència poètica pròpia del moment històric, el seu afermament cap a la cultura catalana, que és reivindicada en diversos poemes del primer llibre, com per exemple «Elegia a Lluís Companys». Així mateix, també destaca la preocupació per l'expressió en llengua catalana: «Tantes vegades / ens és negat, germans, dir cada cosa / amb el nom clar que una vella sang dicta!». Però també aborda la qüestió de la creació poètica, i literària en general, en poemes com «Mossèn Cinto», en què Anglada recorda la tasca de recuperació i renovació de la llengua literària que va portar a terme Verdaguer.

Tal com qui cull dintre el bosc vermells gerds de bardissa
les antigues paraules collies que obliden els savis
i rentaves, amant-lo amb clara mirada d'infant,
net de sorres impures, l'or noble i molt vell de la llengua.
Sol resseguies les altes arrugues del nostre país
—cap a quina cacera més noble que isards vagarosos!
Tan amorós com la mare desvetlla el seu fill adormit
—ric de somnis i vida— despertes la llengua. Nosaltres
cridarem amb veu nova les velles paraules. Mai més
no deixarem als amables fossers dur-la a un somni forçat!

Un altre dels elements que apareix més recurrentment en l'obra de Maria Àngels Anglada és l'espai natural, l'evocació del paisatge. El poema «Dues planes», inclòs també a *Díptic*, n'és un magnífic exemple, ja que remet als dos indrets essencials amb els quals podem vincular la biografia d'Anglada: la plana de Vic i la plana empordanesa. De tota manera, podem resseguir diversos referents espacials i paisatgístics al llarg de tota l'obra poètica. Així, el segon poemari que va publicar, *Kyparíssia* (1980), conté molts poemes que parteixen d'un viatge que l'autora va realitzar a Grècia l'any 1973. Cal tenir en compte, en aquest sentit, que Anglada era llicenciada en Filologia Clàssica i, per tant, posseïa uns grans coneixements sobre literatura grecolatina i cultura clàssica. Els poemes de *Kyparíssia*, a banda d'incloure referents concrets del paisatge grec —ciutats com Esparta o Epidauros— també evoca personatges de la mitologia clàssica com Cassandra, que és recreada des de la modernitat i, per tant, el seu mite és actualitzat. De fet, el classicisme és un altre dels àmbits més presents en l'obra poètica de Maria Àngels Anglada, ja que en d'altres composicions també va poetitzar personatges com Nausica o Afrodita, per esmentar-ne alguns.

A banda de reflectir en la seva obra els seus coneixements sobre el món clàssic, Anglada també els va poder transmetre a través de la docència, ja que va dedicar-se professionalment a l'ensenyament de l'educació secundària. De fet, dos dels poemes de *Kyparíssia* estan dedicats a dos dels seus antics alumnes: Josep Tero, el cantautor escalenc, al qual dedica el delicadíssim poema «El cementiri blanc», que té com a pretext el cementiri mariner de la vila marina; i Francesc Tubau, a qui dedica el poema «Parada obligatòria». Anglada va escriure aquest darrer poema l'any 1974, quan el jove Tubau estava empresonat per haver intentat dinamitar una discoteca de Platja d'Aro per raons politicosocials.¹ Els versos «Et deixaré, si vols, la veu / mentre tu tens els llavis closos» reflecteixen l'empatia i la solidaritat de Maria Àngels Anglada cap a les causes injustes, cap a aquells que no poden defensar-se amb la seva pròpia veu, cap al clam dels indefensos. Partint d'aquest compromís social i cívic, la seva poesia bascula constantment entre allò local i allò universal: trobem poemes que tracten l'absurditat de la guerra del Vietnam al costat d'altres que reivindiquen la bona conservació dels Aiguamolls de l'Empordà. És a dir: té poemes sobre els conflictes però també té poemes sobre les treves. Només hem de recordar la història d'una composició com «Els Aiguamolls», escrita el 1976. El grup de defensa ecologista va popularitzar-lo de tal manera que el poema es va convertir en una mena d'himne de la causa. El 1985, quan ja s'havia signat la declaració de l'espai com a Parc Natural, la mateixa Anglada va tenir la necessitat de reescriure'l, transformant els mals auguris inicials en símbols de victòria:

Envaireu aquest recer vivent
que ja de lluny enyoren tantes ales?
No trobarà més l'aigua nodridora
i els verds amagatalls l'ocell del Nord?
Àlics rosats, amics collverds, adéu,
adéu, xic corriol i fredeluga,
princesa acolorida de l'hivern.
Murs de ciment, deixalles, només pols
seran els nius on bategà la vida.
Però quan haurà mort l'últim ocell,
lassat del vol, a frec d'aigua alterada,
quan escates d'argent no tindrà el mar
no espereu respirar: ja, lentament,
l'home-botxí comença l'agonia.
No han destruït aquest recer vivent
que ja lluny enyoren tantes ales.
Aquí retroba l'aigua nodridora
i els verds amagatalls l'ocell del nord.
Àlics rosats, amics coll-verds, torneu,
torneu, xic corriol i fredeluga,
princesa acolorida de l'hivern.
Murs de ciment i ferro han reulat
davant dels nius tots bategants de vida.
Com un somriure clar, repòs d'ocells
cansats del vol, a frec de les onades
i el sol que hi riu, i escates d'or i argent.
Hem aturat la mort en llarg combat
—una treva signada amb aire i ales.

L'any 1990 Maria Àngels Anglada publicava el llibre *Columnes d'hores (1965-1990)*, que recollia els dos poemaris ja editats, *Díptic* i *Kyparíssia*, i un d'inèdit: *Carmina cum fragmentis*. En aquest volum s'hi detecta una interessant evolució de l'autora: malgrat que es mantenen les temàtiques fonamentals de la seva poesia anterior —el paisatge o el món grecollatí, per exemple—, comencen a guanyar presència els poemes que tracten sobre el pas del temps. La infantesa i la mort són els elements principals del tercer llibre

d'Anglada, un recull de gran intensitat, ja que l'autora se'ns mostra d'una manera molt íntima, però tractant qüestions universals. El naixement dels seus primers néts va ajuntar-se amb la mort del seu germà i amb la del seu marit. D'aquesta dualitat, d'aquesta — gairebé— contradicció, és d'on sorgeixen els poemes de *Carmina cum fragmentis*. Com si es tractés d'estructurar els diversos elements d'una cançó, en aquest recull Maria Àngels Anglada demostra eficaçment el seu treball poètic: les formes acurades, la precisió lèxica, les metàfores suggestives, la musicalitat i el ritme dels versos.

El pas del temps i els records són també molt presents en l'últim recull que l'autora va publicar en vida, *Arietta* (1996); però no predominen per damunt dels altres. El volum té una estructura molt ben travada i combina harmònicament els elements fonamentals de l'obra angladiana: el paisatge, el món clàssic, la memòria, la creació poètica, la música. La relació entre la poesia i la música era un nucli d'interès per a Maria Àngels Anglada. Així ho demostren els títols dels dos últims poemaris que va publicar, *Carmina cum fragmentis* i *Arietta*, i també els títols d'algunes de les seves obres novel·lístiques (*Viola d'amore*, *El violí d'Auschwitz*). Així mateix, ho podem comprovar a través del treball rítmic i mètric dels poemes de l'autora, que dominava les formes poètiques sense artificis excessius. Les reflexions sobre la creació poètica, la música i la importància de la cultura s'intercalen a *Arietta* amb records personals i referents grecolatins. D'aquesta combinació en sorgeix una idea que travessa el conjunt de l'obra —poètica, narrativa i assagística— de Maria Àngels Anglada: el coneixement de la nostra tradició, del nostre passat, de la nostra cultura, ens fa créixer com a persones, ens permet aprendre dels errors dels nostres avantpassats, projectar un futur millor i viure la vida d'una manera més intensa.

L'edició de la *Poesia completa* d'Anglada es clou amb un recull inacabat i inèdit fins aleshores, anomenat *Arietta II* perquè l'original es va trobar en una carpeta que portava aquest nom. Tenint en compte les circumstàncies, no ha de sorprendre que la disposició dels nou poemes inclosos trenqui amb l'harmonia pròpia de l'autora en els seus reculls anteriors. Malgrat que les composicions són de qualitat, l'última secció de la *Poesia completa* provoca una impressió de fragmentarietat perquè no hi ha una unitat temàtica i formal treballada com en les anteriors ocasions. Tot i això, va ser un encert donar a conèixer aquests últims poemes de l'autora. Si no hagués estat així, ens hauríem perdut composicions com l'elegia «A Maria-Mercè Marçal»:

Les tardors són suaus. Gairebé no hi ha hivern,
diuen, i ran del mar s'allarguen els capvespres.
Suspensa com una àliga entre tebis corrents
amb estels sota l'ala, la nit prou que s'espera.

Però jo no trobo les tardors benignes
quan haig de dir-te adéu des de la meva,
trencada primavera de cançons.
I mai no podré dir ponent dolcíssim
si començo a enyorar el teu migdia.
Adéu, veu enrosada, esguard encès.

Ets viva en tants ocells niats a la teva heura!
I a les nítides ones del teu cor desbocat
que sempre es va triar les ribes i la llera,
el solell i l'obaga per al desglaç del cant.

Les dues poetes, Anglada i Marçal, van deixar-nos quan es trobaven en la seva plenitud literària, és a dir, massa aviat. Però la seva literatura manté tota la seva vigència i vivacitat. Així doncs, amb motiu de la commemoració dels noranta anys del naixement de Maria Àngels Anglada, tenim l'ocasió de celebrar-ho mantenint-la viva: llegint-la, rellegint-la, recordant-la. Perquè «mentre llegeixin ulls romandrà viu».

1. Joan Gasull, company de Tubau a l'institut de Figueres on Maria Àngels Anglada impartia classes, va publicar la novel·la *El pacifista que pretenia volar una discoteca* (Llibres del Segle, 2016), que narra de manera fidedigna els fets que van portar Tubau a la presó. [📖](#)

ETIQUETES:

ARIETTA

ARIETTA II

CARMINA CUM FRAGMENTIS

DÍPTIC

EL VIOLÍ D'AUSCHWITZ

KYPARÍSSIA

LES CLOSES

MÀRIA ÀNGELS ANGLADA

MÀRIA-MERCÈ MARÇAL

QUADERN D'ÀRAM

SAM ABRAMS

VIOLÀ D'AMORE

ANNA PERERA ROURA | ÚLTIMES PUBLICACIONS

(Banyoles, 1986). És llicenciada en Filologia Catalana, màster de Recerca en Humanitats i doctora en literatura catalana, amb la tesi *L'erotisme en la poesia catalana del segle XX: Joan Salvat-Papasseit, Josep Palau i Fabre i Gabriel Ferrater*. Treballa a la Universitat de Girona fent gestió i recerca.